

Securitatea națională

note analitice/ propuneri de politici publice/ monitorizare

Cuprins

**SECTORUL DE
APĂRARE: O NOUĂ
FOAIE DE PARCURS
PENTRU O NOUĂ
GUVERNARE**

**APLICAREA
TESTĂRII LA
POLIGRAF**

FOTO WWW.ARMY.MD

Sectorul de apărare: o nouă foaie de parcurs pentru o nouă guvernare

DR. VIOREL CIBOTARU, DIRECTOR EXECUTIV AL INSTITUTULUI EUROPEAN DE STUDII POLITICE DIN MOLDOVA, EX-MINISTRU AL APĂRĂRII

Republica Moldova a trecut de acum cu câțiva ani în urmă printr-o perioadă de revizuire a legislației privind securitatea și apărarea națională, inclusiv prin elaborarea unor documente de politici (Strategia Securității Naționale, Strategia Națională de Apărare, Strategia Securității Cibernetică etc.), cât și revizuirea cadrului normativ (Legea cu privire la Serviciul de Informații și Securitate, Legea cu privire la apărarea națională, pachetul de legislație militară etc.). Aceste acte legislative, elaborate în diferite epoci și aparținătoare la diferite curente de gândire, au supraviețuit și au coabitat într-o permanentă stare de competiție și divergență.

"Buletinul electronic "SECURITATEA NAȚIONALĂ" este realizat în cadrul proiectului "Consolidarea supravegherii democratice a sectorului de securitate în Republica Moldova", implementat cu susținerea financiară a Centrului pentru Guvernarea Sectorului de Securitate – DCAF din Geneva, Elveția. Conținutul acestei publicații aparține autorilor și nu reflectă în mod neapărat viziunile și poziția donatorului.

Institutul de politici publice

str. Pușkin, 16/1

MD-2012, Chișinău

Republica Moldova

tel. +373 22 276 785

www.ipp.md

Pentru a realiza cu succes sarcinile strategice de integrare europeană pe care le urmărește Republica Moldova și care se prezintă și azi, poate mai mult ca niciodată, ca o opțiune națională, este iminentă necesitatea unor transformări de fond, în primul rând la nivelul elitelor. Creșterea rolului și mărirea responsabilităților instituțiilor sectorului de securitate impun o mai bună cooperare între funcționarii civili și militari, precum și un sistem de control și supraveghere eficient și democratic. Resursele financiare și umane necesită o administrare mai eficientă. Crește necesitatea coordonării dintre instituțiile sectorului securității, pe baza unei strategii explicit formulate, urmate de un set de acțiuni coerente și de o atitudine conștiincioasă din partea administrației publice și a societății în ansamblu. O nouă guvernare trebuie să evite greșelile și neajunsurile guvernărilor precedente, mai ales cele din ultimii ani, marcate de scandaluri de corupție, intrate în istorie ca guvernări în timpul cărora „s-a furat miliardul”, țara s-a trezit în izolare, iar multiplele probleme așa și nu au fost soluționate. În ce privește reforma sectorului de apărare, într-un raport de monitorizare internațională se menționa: „Atenția sau chiar interesul foarte scăzut a liderilor politici față de Ministerul Apărării și Forțele Armate ale Republicii Moldova și ambiguitatea cu care se tratează conflictul Transnistrean înseamnă că nu există o ghidare politică sau o foaie de parcurs strategică pe care MA și FA să le urmeze pentru a se asigura că își execută misiunile sale în cel mai bun mod”.

Punctul și data de pornire a unei noi etape de redimensionare a politicii naționale de apărare și securitate, de reevaluare a sectorului de apărare și securitate și de reformarea Forțelor Armate este ziua alegerii noului Președinte al Republicii Moldova. O nouă reformă este posibilă doar dacă în această funcție va fi aleasă o persoană cu viziuni proeuropene clare, cu comportament democratic, care crede și împărtășește valorile naționale deopotrivă cu valorile euroatlantice și care va dori și va fi în stare să mobilizeze și să organizeze clasa politică, mediul de afaceri și societatea civilă la implementarea unui program național strategic prioritar.

Primul pas în îndeplinirea acestui program este adoptarea Decretului prezidențial cu privire la lansarea procesului de Analiză Strategică a Apărării și a Decretului cu privire la elaborarea Doctrinei Politicii Externe a Republicii Moldova. Or, atribuțiile Președintelui conform articolelor 86 și 87 ale Constituției, calitatea de Comandant Suprem al Forțelor Armate, îl obligă să întreprindă măsuri în această privință.

Pasul doi va constitui valorificarea rezultatelor Evaluării Strategice a Apărării, prin elaborarea unei noi Strategii naționale de securitate pentru perioada imediat următoare (2021-2025). Republica Moldova va intra în perioada de reflecție și pregătire a acestei noi Strategii de Securitate Națională. Este vorba despre un document care va aduce la zi baza legislativă în domeniul securității Republicii Moldova, un document asumat politic de noua guvernare și care trebuie să răspundă preocupărilor populației privind amenințările, riscurile și vulnerabilitățile din domeniul securității Republicii Moldova, să-i dea încrederea că instituțiile statului pot să îndeplinească una dintre principalele atribuții ale unui stat, apărarea securității teritoriului, cetățenilor și instituțiilor Republicii Moldova.

Conform unui sondaj publicat în ianuarie 2018 de Magenta Consulting, majoritatea respondenților consideră că amenințările cele mai importante pentru securitatea țării sunt emigrarea/depopularea și posibilitatea unui eventual război – 15% au menționat depopularea ca amenințare, în timp ce 12% au susținut că un eventual război poate amenința securitatea națională a Republicii Moldova. Pentru cea mai mare parte a cetățenilor „securitatea națională” se asociază cu „siguranța populației” și „protecția cetățenilor”. Cu toate acestea, a doua cel mai des numită accepție a securității naționale a fost „siguranța statului” sau condiția de „stat sigur”. Pentru fiecare al zecelea respondent securitatea națională este echivalentă cu „pacea”, cu „lipsa de amenințări externe” și cu „lipsa războiului”. Când sunt întrebați dacă anumite aspecte ale securității naționale o reprezintă, respondenții au menționat trei aspecte principale: securitatea militară, securitatea statului împotriva atacurilor teroriste și securitatea economică.

Acest sondaj tematic a relevat lipsa preocupărilor pentru securitatea națională atât la nivelul societății, cât și la nivelul elitei și a decidenților. Mai mulți politicieni și experți vorbesc despre un nivel al culturii de securitate extrem de redus, multe din componentele securității moderne nu au drept corespondent instituții ale statului Republica Moldova capabile să reacționeze, iar la nivelul societății și al experților, nivelul de percepție a unor categorii de teme este mai degrabă superficial sau la nivelul informațiilor jurnalistice. Studiile de securitate, la rândul său, au întindere redusă, secvențială și profund vetustă, nefiind adaptate cunoașterii contemporane în domeniu.

FOTO WWW.ARMY.MD

Pasul trei ține de lucruri mai generale, dar indispensabile unui proces de reformare de durată. Astfel, rămân a fi discutate din nou, prin prisma celor întâmplate recent și din perspectiva depășirii unor noi crize legate de pandemie, probleme fundamentale ce nu dau soluții structurii instituționale în domeniul securității a statului Republica Moldova. Este cazul prezenței trupelor și muniției străine pe teritoriul Republicii Moldova (este sau nu ocupație militară, cum se tratează subiectul), a unei soluții pentru reintegrarea Republicii Moldova, a orientării strategice pro-europene, a formulei identitare sau a explicitării substanței neutralității înscrisă în Constituția Republicii Moldova.

Potrivit lui Iulian Chifu, Republica Moldova este azi „...un stat prins între blocuri, aflat în zona gri, fără resurse de cheltuit dar totuși chemat să-și apere cetățenii, ba și un conflict înghețat și cu trupe speciale ruse pe teritoriul său” și „provocarea conceperii și redactării unei Strategii Naționale de Securitate e și mai mare”. În schimb, opțiunile cele mai directe merg spre a suplini lipsa unei Armate rezonabile și a unor capacități militare suficiente pentru a acoperi minimum necesar unei apărări în fața inamicului imediat, de pe teritoriul propriu, cu mult mai multă inventivitate, creativitate și cunoaștere, respectiv anticipare. Și cu formule integrate ale apărării, care să reclame un efort mai important al întregii administrații, interguvernamentale, și chiar al întregii societăți. Chifu consideră, că predicatul unei asemenea posturi ar fi trei:

1. Cooperare, diplomatie, anticipare și prevenție.
2. Inteligența, gândirea și cunoașterea strategică.
3. Flexibilitate, adaptare, reziliență și răspuns integrat al întregii structuri guvernamentale și al întregii societăți în fața celei mai importante și apropiate amenințări.

De aceea, obiectivul strategic al Republicii Moldova trebuie să fie atingerea minimului capacității militare și al strategiei integrate de apărare pentru a contracara un atac pornit din regiunea nistreană spre Chișinău sau în dreapta Nistrului. Pe termene mediu și lung, evident că obiectivul devine realizarea sistemului de alianțe și cooperări, pregătiri pentru a contracara orice eventuală amenințare militară convențională sau hibridă. De aceea e necesar, în prima fază, investiția într-un sistem complex, modern și sofisticat pentru a asigura cunoașterea și anticiparea mișcărilor adversarului potențial, în paralel cu construcția rezilienței statului Republicii Moldova în fața unui asemenea tip de atacuri.

Acest lucru presupune o regândire a formulei Armatei Naționale care să fie adaptate secolului 21, din care să dispară componentele vetuste, inutile, greoaie și nepotrivite și să apară capacități și oameni pregătiți să utilizeze tehnica modernă capabilă să apere teritoriul, cetățenii și integritatea statală. După cum arată orice estimare și analiză strategică, Republica Moldova nu are azi resursele ca să asigure formula minimală de forțe și capacități militare de contracarare a oricărui tip de acțiune militară ostilă.

Acțiunea reclamă declanșarea constituirii instrumentului modern de reconfigurare a apărării integrate prin pregătirea sistemelor de anticipare și construcție a rezilienței societale prin aceasta formulă integrată - sub comanda Ministerului Apărării, singura instituție cu capacități de planificare strategică - a tuturor categoriilor de instrumente necesare pentru apărarea statului, a teritoriului și a cetățenilor. De asemenea, un rol important revine diplomației militare și a celei tradiționale, clasice, ca și instrumentelor de cunoaștere strategică elaborate cu componenta de intelligence și cele de pregătire generală a populației, de creștere a nivelului culturii de securitate la nivelul întregii societăți.

Astăzi constatăm, că Republica Moldova nu dispune de „forțe armate” în sens tradițional, clasic (nu avem flotă aeriană și maritimă, nu avem trupe interne și nici de grăniceri, avem doar Armata Națională care are un efectiv și dotare la nivelul unei brigăzi fortificate/divizie clasice din armatele performante moderne). Aceste trupe nu sunt astăzi capabile să ofere un minim de rezistență în fața unui risc cu caracter militar sau să asigure apărarea constituțională a statului și poporului în caz de conflict armat sau război.

Discuțiile la această temă fundamentală – ce tip de forțe armate servesc cel mai bine satul Republica Moldova – sunt actuale și astăzi. În pofida mai multor exerciții de analiză a riscurilor, de studii de early warning (de prevenire timpurie a conflictelor) rezultatele cărora s-au regăsit în toate documentele strategice de politică de apărare și care vorbesc implicit de necesitatea existenței unor forțe armate adecvate amenințărilor și riscurilor la adresa independenței, suveranității și integrității statului, mulți politicieni, experți din domeniu, activiști civici (marea majoritate a cărora provin din partidele de stânga pro-ruse) contestă, sub diferite forme și aducând diferite argumente, necesitatea existenței unei armate naționale moderne. O bună parte din aceste narațiuni fac parte din acțiuni concertate din cadrul campaniilor propagandistice, alimentate de Federația Rusă în cadrul războiului hibrid pe care o poartă cu NATO și toate statele care nu intră în arcul aliaților săi.

Politica de „neutralizare” a Republicii Moldova, de scoatere din aria potențialului de dezvoltare oferit de UE, de securitate, oferit de NATO și de respectare a drepturilor

fundamentale ale omului, oferit de Consiliul Europei este promovată de Igor Dodon și cei care se grupează în jurul lui în mod constant, consecvent și fără abateri. Finalitatea acestei politici este crearea „brâului” de securitate la Vest de Federația Rusă, pe axa Belarusi-Ucraina-Republica Moldova, consolidarea ideilor și formelor de resuscitare a defunctei URSS – Uniunea Euroasiatică, CSI etc., asigurarea regimului lui Putin unui rol de suzeran, de jucător global cum a fost URSS.

Pandemia COVID-19 și crizele adiacente – cea sanitară, economică și socială – nu au eliminat riscurile și vulnerabilitățile sistemelor de securitate internațională și naționale, nu au „relaxat” tensiunile geostrategice și poftele postimperiale, nu i-au făcut pe guvernanți să renunțe la acest curs vicios. Ba din contra. Ei (președintele Dodon, majoritatea parlamentară PSRM+PD și guvernul Chicu), sub pretextul luptei împotriva coronavirusului și introducerii stării de urgență, au continuat demolarea vectorului european în politicile externe și interne, de distanțare politică de prietenii și partenerii din Vest ai statului nostru, au trenat, oprit, denaturat reformele și inițiativele lansate în ultimii ani de mișcarea pro-europeană și euro-atlantică. Când unele angajamente nu au putut fi ignorate sau aruncate cu totul, îndeplinirea lor a fost mimată. În zona problemelor de securitate și apărare națională pot numi o serie de legi și documente determinante pentru Republica Moldova care se înscriu în această situație tristă: Conceptul și Strategia de securitate națională (abandonate!), Strategia de reformare a Serviciului de informații și securitate (abandonată!), Strategia politicii externe (abandonată și uitată!), Strategia/legile cu privire la soluționarea conflictului transnistrean (abandonate și înlocuite cu ideea federalizării), reformele poliției (oprite, se restaurează stările și lucrurile ante reformă), Strategia securității cibernetice și Strategia securității informaționale (rumegate, moțotolite, învârtite pe dos, mimate), Strategia apărării naționale și strategia militară (ignore, mimate), Acordul de Asociere cu UE (mimat, chinuit), Programul Individual de cooperare cu NATO (minimalizat, mimat), Programul NATO de consolidare a capacităților de apărare (tărăgănat la nesfârșit și mimat).

Același lucru s-a întâmplat și mai înainte, cu ajutorul guvernărilor proto-democrate ghidate de Plahotniuc. Totul pe un fundal al corupției endemice, care a denaturat și discreditat și cele mai bune lucruri făcute, a semănat neîncredere în mințile oamenilor și a descurajat voința politică. Marea majoritate a acestor legi, documente strategice și planurilor de implementare a lor au fost inițiate, elaborate, discutate, promovate, aprobate și monitorizate de societatea civilă, experți din ONG și mediile academice, conlucrate cu deputați în parlament și experți responsabili din cadrul partidelor politice.

După pandemia din anul acesta lucrurile se vor reaseza, iar strategiile și viziunile trebuie resetate și adaptate din nou. Viitoarea campanie prezidențială trebuie să fie o competiție de viziuni asupra modului cum să scoatem țara din criza obscurantismului și cum să ne mișcăm în direcția corectă și nu un circ de doi bani cu actori neprofisioniști. Iar partidele politice trebuie să se sacrifice pentru acest efort și să creeze condițiile pentru o guvernare mai bună, mai cinstită.

Situația actuală, așadar, dictează necesitatea ca noul concept de securitate și apărare națională să fie formulat și inițiat de lideri politici noi, în aspirația lor de a accede la putere și de a guverna Republica Moldova. Așa s-a întâmplat la etapele precedente ale reformei de apărare.

O politică națională de apărare coerentă este una dintre politicile sectoriale fundamentale din sectorul de securitate. Politicile de apărare ar trebui să decurgă din politicile și strategiile naționale de securitate care sunt deja adoptate. Deseori politica de apărare se regăsește în documente denumite Cartea albă a apărării, Strategia de apărare, Doctrina militară sau Strategia militară care, odată aprobate la nivel de stat (Guvern sau Parlament), stabilesc direcții de politică pentru sectorul de apărare pe perioada valabilității sale. E adevărat, însă, faptul „...că mai mulți ani la rând subiectele ce țin de apărarea națională nu au fost incluse în agenda politică ca subiecte importante ale politicii naționale de securitate a Republicii Moldova”.

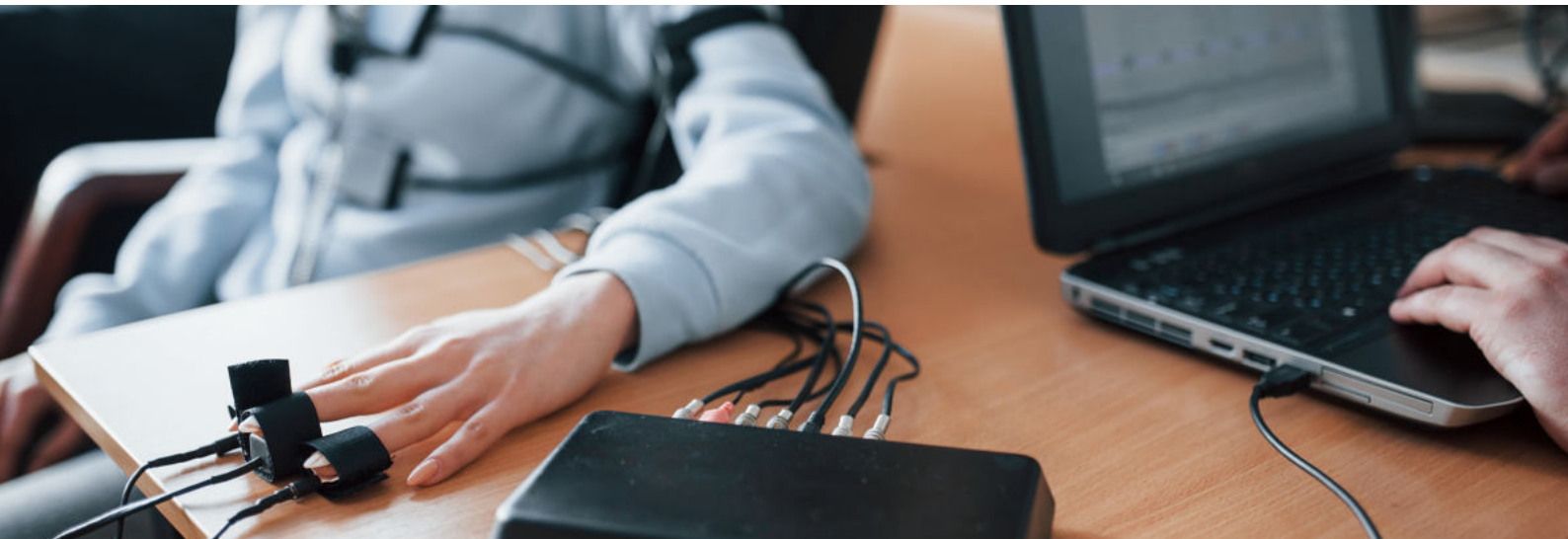
Este evident, totodată, că Republica Moldova ca stat care are obligațiuni constituționale și angajamente internaționale privind securitatea și apărarea, are nevoie stringentă de reinstalarea unei viziuni cumulative privind „apărarea” prin existența și funcționarea unui „sistem național de apărare”, cum au făcut-o toate statele din zonă afectate de revanșismul rusesc. În această ordine de idei, consider imperative următoarele componente de bază ale reformei Armatei Naționale:

- Întregirea viziunilor strategice (elaborarea și adoptarea concepției și strategiei securității naționale; reexaminarea strategiei apărării naționale (substrategiei militare).
- Modernizarea efectivă a Armatei Naționale, prin resurse proprii, dar și prin atragerea resurselor externe (instrumente: Inițiativa DCB, Dialogul Strategic cu SUA, acordurile bilaterale cu România, Polonia și Țările Baltice, cu Ucraina), care ar prevedea redisolocarea și construcția unor baze militare moderne, procurarea și înarmarea cu noi tipuri de armament, tehnică militară de producție vestică; dezvoltarea și reanimarea industriei militare (asamblarea/repararea vehiculelor și tehnicii militare de luptă, armamentelor ușoare și pieselor de artilerie, dar în mod special a munițiilor de diferite tipuri și calibre, în baza unor parteneriate și întreprinderi comune (în primul rând, cu întreprinderile specializate din România, Turcia, Cehia și Slovacia, Franța, Israel, SUA). În același timp, cât nu avem tehnică și armament nou, folosim la maximum ceea ce avem, reparăm și utilizăm. Astfel procedează majoritatea statelor din Alianța Nord-Atlantică, inclusiv SUA și România.
- Profesionalizarea și specializarea pe specialități de „nișă” pentru efortul de apărare și securitate colectivă (în cadrul NATO, UE – PESAC, OSCE, ONU) – operațiuni și misiuni concrete, extrem de mult apreciate și finanțate, cerute.
- Asimilarea conceptului german de „cetățean în uniformă” ca o nouă conceptualizare a rolului militarului în societatea modernă, având în vedere riscurile eminente și ipotetice. Personal, mă pronunț în favoarea implementării depline a Planului Individual de Acțiuni ale Parteneriatului Republica Moldova-NATO astfel încât aceasta să fie în măsură să răspundă adecvat amenințărilor la adresa securității naționale și, respectiv, în cooperare cu instituțiile relevante ale statelor partenere, la noile provocări care se manifestă pe plan global și regional.

A venit timpul când și elitele politice (partidele politice, sectorul asociativ, mediul de afaceri) trebuie să susțină plener formarea capacităților necesare și implementarea întregului arsenal de instrumente ce țin de exercitarea controlului civil și democratic asupra sectorului de securitate națională, inclusiv prin extinderea posibilităților de coparticipare a mass-media și societății civile. Astfel, sistemul de apărare și securitate națională trebuie să se dezvolte în conformitate cu înțelegerea corectă, adecvată și adaptată la noile realități globale și regionale a noțiunii constituționale de neutralitate. Acest principiu nu poate sub nicio formă a fi folosit împotriva extinderii cooperării noastre cu NATO și să fie un impediment în ancorarea Republicii Moldova la noul concept al Uniunii Europene de Apărare Europeană.

Aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf)

MARIANA KALUGHIN
ANTON KALUGHIN

Metoda testării cu utilizarea poligrafului a debutat ca mijloc special de investigații în anul 1917, ulterior afirmându-se ca metodă fundamentată științific, credibilă și eficientă în prevenirea și combaterea criminalității. Actualmente, potrivit unor calcule estimative, metoda se utilizează în mai mult de 75 țări. Lideri în aplicare sunt SUA, Canada și Japonia, metoda fiind vast aplicată și în Rusia. Poligraful este popular în mai multe țări ale Europei (Belarus, Belgia, Bulgaria, Croația, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Ucraina, Ungaria). Totuși, trebuie să remarcăm că există țări în care utilizarea poligrafului este practic interzisă (Australia, Germania, Austria).

În țările în care există legi separate în domeniu, aceste legi reglementează, în principal, utilizarea poligrafului în procedurile de recrutare și verificare a angajaților agențiilor de forță, precum și în cadrul investigațiilor interne.

Republica Moldova este unul din puținele state care a dezvoltat o lege specială în domeniu - Legea nr. 269/2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) (Legea nr. 269/2008). Trebuie să recunoaștem că, în acest exercițiu, țara a fost mai degrabă motivată din exterior de către partenerii de dezvoltare, decât motivată intern. De altfel, Legea nr. 269/2008 a fost adoptată într-un an preelectoral, declarațiile și gesturile anticorupție fiind, în general, populare în campanii electorale.

Deși a intrat în vigoare la data publicării, 20 martie 2009, Legea nr. 269/2008 a rămas mulți ani fără aplicare, nefiind dezvoltat cadrul normativ subordonat legii. Implementarea a demarat doar în a doua jumătate a anului 2014, cu Hotărârea Guvernului nr. 475/2014 „Cu privire la unele măsuri de realizare a Legii nr. 269-XVI din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf)” De altfel, și în acest exercițiu, guvernării erau constrânși de angajamentele pe care și le-au asumat în relațiile cu partenerii de dezvoltare, neaplicarea poligrafului în recrutarea personalului (în special a judecătorilor și a procurorilor) fiind una din restanțele imputate constant.

Nici astăzi, după mai mult de zece ani de la adoptarea legii în domeniu, nu putem constata aplicarea pleneră și eficientă a testării cu utilizarea poligrafului. Cauzele nereușitei sunt diferite: de la deficiențele cadrului legal până la lipsa unei reale voințe în aplicarea instrumentului anticorupție. Pe parcursul ultimilor ani, aspectele ce țin de utilizarea poligrafului au servit subiecte de cercetare, astăzi fiind necesară o actualizare a concluziilor și recomandărilor formulate. Tocmai în acest scop ne propunem abordarea aspectelor ce țin de cadrul normativ, cadrul instituțional și punerea în aplicare a legii, nu fără o tratare specială a modului în care s-a exercitat controlul parlamentar asupra executării legii.

În virtutea art. 31 din Legea nr. 269/2008, controlul parlamentar asupra testărilor cu utilizarea poligrafului îl exercită Comisia pentru securitatea națională, apărare și ordine publică (Comisie parlamentară). În pofida acestei obligații, Comisia parlamentară nu abordează subiectul decât la începutul anului 2018, fiind adoptată și o decizie în acest sens. Ulterior, însă, Comisia parlamentară nu pare să insiste asupra monitorizării evoluțiilor în domeniu, iar subiectul, din păcate, pare a fi abandonat cu desăvârșire.

Normele din Legea nr. 269/2008, fiind oportune, nu sunt suficient de cuprinzătoare, concise, clare și previzibile. Inclusiv pentru acest motiv, prevederile, care conțin mai mulți factori de vulnerabilitate, sunt de o aplicabilitate incertă. Evident, legea precară în domeniu a determinat calitatea acelor normative subsecvente. Cu titlu de exemplu, pornind de la Nomenclatorul funcțiilor care cad sub incidența Legii nr. 269/2008, testarea nu se aplică conducătorilor autorităților (SIS, MAI, CNA, SV), tocmai aceste funcții fiind cu cele mai sporite riscuri de corupție.

Mai grav, actele normative subordonate (Regulamentul privind organizarea și funcționarea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului) extind nejustificat competențele Comisiei de stat și asupra poligrafologilor din domeniul privat, aceștia nefiind, de fapt, vizați de Legea nr. 269/2008.

Deși a intrat în vigoare la 20 martie 2009, Legea nr. 269/2008 a rămas mulți ani fără aplicare, nefiind dezvoltat cadrul normativ subordonat legii. Implementarea legii a demarat doar în a doua jumătate a anului 2014, cu Hotărârea Guvernului nr. 475/2014 „Cu privire la unele măsuri de realizare a Legii nr. 269/XVI din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf)”.

Evident, aprobarea tardivă a actelor normative subordonate a determinat inaplicabilitatea prevederilor Legii nr. 269/2008 pentru o perioadă îndelungată. Comisia de stat s-a convocat în prima sa ședință la 30 octombrie 2014, primii trei poligrafologi fiind atestați la 02 martie 2016.

În pofida reglementărilor, autoritățile nu publică, pe paginile sale web, informații privind procesul de testare. Reamintim că este exonerat de această obligație doar SIS. În acest sens, anumite informații sunt livrate doar de către CNA - în perioada anilor 2016-2018 au fost testate 215 persoane. CNA a raportat și efectuarea testelor la solicitarea Procuraturii și ANI. În fapt, celelalte autorități, cu excepția SIS, nu par nici să solicite, nici să efectueze teste cu utilizarea poligrafului.

În mod paradoxal, Republica Moldova, fiind una din puținele țări care au dezvoltat o lege specială în domeniu, nici până astăzi, nu a reușit să asigure o aplicare pleneră și eficientă a testului la poligraf în recrutarea personalului. Evident, metoda nu garantează un serviciu public integru. Este recunoscută, inclusiv și de către poligrafologi, relativitatea rezultatelor testării, aceasta fiind determinată de factori de risc inerenti procesului, în special factori ce țin de condițiile de testare, persoana testată, dar și poligrafolog.

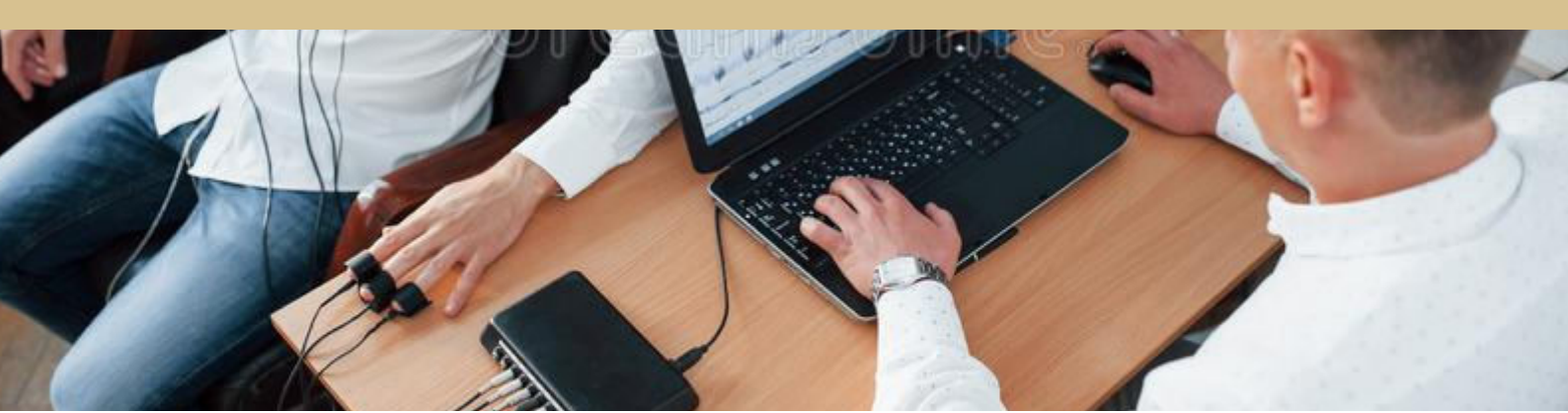
Mai mult, pornind de la specificul testării în recrutare, este recunoscut că poligraful este mai eficient în activitatea specială de investigații. Totuși, testarea la poligraf poate să optimizeze procesul de selectare a personalului, iar factorii de risc pot fi anihilați prin respectarea riguroasă a cerințelor metodice, asigurarea condițiilor adecvate testării, asigurarea independenței și calității poligrafologilor; utilizarea tehnicii (aparaturii poligraf) performante și conforme standardelor tehnice.

Din păcate, cadrul normativ în domeniu nu este de o calitate care ar asigura eficiența testării. Nici cadrul instituțional nu este unul care ar facilita procesul. Buna parte a autorităților abilitate cu dreptul de a iniția testarea, cum ar fi CSM, SV, MAI, nu-l pun în exercițiu. Motivele invocate sunt diferite: lacunele și deficiențele cadrului normativ; indisponibilitatea și imposibilitatea achiziționării aparatelor poligraf; deficitul poligrafologilor și lipsa oricăror posibilități, la nivel național, de a-i forma. Însă, mai grav este că autoritățile nici nu depun eforturi convingătoare în a depăși barierele. Cel mai grav, însă, că nici Comisia parlamentară nu pare a fi interesată de subiect.

Evident, redresarea situației necesită un complex de acțiuni multidimensionale (normative, metodice, organizaționale, tehnice), cum ar fi:

Îmbunătățirea cadrului legal inclusiv prin:

- clarificarea statutului poligrafologului și al asistentului poligrafologului (subordonarea acestora);
- clarificarea temeiurilor și modului de efectuare a testărilor repetate, inclusiv a tarifelor;
- asigurarea posibilității de a responsabiliza poligrafologul, asistentul poligrafologului, translatorul și avocatul;
- garantarea drepturilor persoanei testate, inclusiv a dreptului de a avea acces, cel puțin parțial, la materialele testării;
- redactarea normelor de drept astfel încât să se asigure că rezultatele testării sunt prezumtive, au o semnificație de orientare și nu constituie unicul temei pentru luarea unei decizii în privința persoanei testate, constituind, în același timp, temei pentru efectuarea unor măsuri suplimentare de verificare a informațiilor obținute în cadrul testării.

Reconsiderarea cadrului instituțional în domeniu – statisticile privind punerea în aplicare a legii demonstrează ineficiența celui existent. Cel mai potrivită ar fi încadrarea poligrafologilor în cadrul SIS, testarea urmând să facă parte din verificarea efectuată în condițiile Legii nr. 271/2008 privind verificarea titularilor și a candidaților la funcții publice. Testarea ar putea fi repetată cu o anumită periodicitate (cel puțin 1 dată la 5 ani), precum și ar putea fi efectuată la promovarea în funcție a agentului public. Acest model ar permite și organizarea formării poligrafologilor în cadrul Institutului Național de Informații și Securitate. În eventualitatea unui asemenea model, Comisia de stat își pierde din utilitate. De altfel, entitatea nu și-a demonstrat eficiența, iar, în ultimul an – 2019, practic, nu a fost funcțională. Prin recroirea cadrului instituțional într-un asemenea mod s-ar asigura independența poligrafologilor în relația cu inițiatorii testării – precondiție a unui proces eficient.

Odată cu modificarea Legii nr. 269/2008, va fi necesară și o inventariere a cadrului normativ subordonat legii, inclusiv a normelor metodice. În acest exercițiu, va trebui să se vegheze asupra faptului ca, prin acte normative ierarhic inferioare, să nu se distorsioneze sensul și să nu se depășească limitele reglementărilor cuprinse în lege.

Identificarea posibilităților de formare și reciclare a poligrafologilor, dar și asigurarea tehnică a procesului de testare, în special – soluționarea problemelor ce țin de asigurarea conformității tehnice a aparatelor poligraf.

Identificarea și alocarea resurselor, inclusiv financiare, necesare testărilor.

Informarea personalului asupra esenței metodei astfel încât să se anihileze repulsia și rezervele față de aceasta.

Asigurarea controlului parlamentar asupra executării legii – Comisia parlamentară ar trebui să aibă un rol activ în procesul de îmbunătățire a cadrului legal, în procesul de regândire a cadrului instituțional, dar și în procesul de monitorizare a executării legii. Comisia parlamentară ar trebui să repună subiectul pe agenda sa. Problematika ar trebui să fie examinată fundamental. Ulterior, anual, ar trebui să se revină la aspectele de bază, pentru a urmări evoluțiile. Deși investigarea comportamentului simulat prin tehnica poligraf nu soluționează întreaga problematică a calității serviciului public, metoda are un potențial de valorificat în procesul de recrutare a agenților publici prin focalizarea asupra integrității ca valoare de bază.

STUDIILE POT FI ACCESATE PE

WWW.IPP.MD